

Innehåll

Inledning	2
Geografi och klimat	3
Nepal – några grundläggande fakta.....	3
Ekonomi och näringsliv	3
Folkgrupper	4
Indonepalesiska folkgrupper	4
Gammalnepalesiska folkgrupper.....	4
Tibetanska folkgrupper	5
Språk	5
Utbildning	6
Familj och släktstruktur	6
Barnafödelse och spädbarnstid.....	6
Barndomen	6
Att vara flicka /kvinna i Nepal	6
Pojkar	7
Giftermål	7
Skilsmässa och änkor	8
De äldre och döden.....	8
Seder och bruk i Nepal	8
Kroppen & kroppsspråk	8
Syn på tiden	9
Mat - seder och bruk.....	9
Festivals	9
Religioner i Nepal	10
Hinduism	11
Hinduismen i Nepal.....	11
Buddhism	12
Buddhismen i Nepal	13
Islam	13
Shamanism	13
Shaktism	13
Kumarikulten.....	13
Historia och samhälle	14
Historia fram till 1990	14
Politisk händelseutveckling 1988-2007	15
Revolutionen 1990	15
Maobadin – maoiströrelsen i Nepal	16
Massakern i palatset	18
Gyanendra tar – och förlorar – makten	19
Hälsa- och sjukvård	19
Aids- och HIV-situationen i Nepal.....	20
Den nationella kyrkan	20
Kristen mission	21
United mission to Nepal	21
Källförteckning	22

Inledning

Vi har tidigare varit i Nepal under några månader och har nu förmånen att få åka tillbaka för en längre tids missionstjänst för att jobba på sjukhuset i Tansen.

Det har varit roligt att få fördjupa sig mer i det fascinerande landet Nepal, som en del i förberedelserna för att resa tillbaka. Vi har valt att titta lite närmare på den politiska situationen 1990-2007 samt hur det är att vara kvinna i Nepal. Nepal är ett oerhört vackert land och nepaleser ett mjukt och vänligt folkslag så för dig som ännu inte varit där- det är väl värt ett besök!

Vi vill säga TACK till vår lärare Gunnel Borg och vår vän Nepalmissionären Ragnhild Nyström, som delat med sig av erfarenheter och litteratur.

Otto och Pernilla Ardeby, juni 2007

Geografi och klimat

Få länder har en så skiftande natur som Nepal. På en tredjedel av Sveriges yta ryms de mäktiga snötopparna, gröna kullarna och låglandet, Terai, med sin tropiska värme.

I Himalayamassivet finns 5 av världens 7 högsta berg, bl a världens högsta berg, Mount Everest, 8848 m, i nordvästra Nepal. Trädgränsen ligger mellan 3000 och 4000 meter, här växer bl a de vackra rhododendronskogarna. I centrala delarna av landet ligger Churiabergen, upp till 1200 m ö h och sedan Mahabharatbergskedjan som går tvärs genom landet och har toppar upp till 2700 m. Norr om denna finns Pahar, som består av terrassodlingar och berg upp till 3000 m. I Pokharadalen, 20 mil väster om Kathmandu, ligger Nepals största sjö, Phewa lake.

Nepal – några grundläggande fakta

Yta:	147 000 km ² (ca 1/3 av Sverige)
Folkmängd	28,901,790 (prognos för juli 2007)
Befolkningstillväxt per år	2,1%
Officiellt språk	Nepali (modersmål för ca halva befolkningen)
BNP (int \$ per capita 2005 ¹)	1560
Andel fattiga (2004) ²	31%

December, januari och februari är de kallaste månaderna. I Kathmandu ligger medeltemperaturen då runt 10 °C och nätterna är kalla. Mars och april är ofta klara och soliga dagtid men nätterna fortfarande kyliga. Maj är den varmaste månaden med 25-30 på dagarna och sedan kommer monsunperioden under juni- september, som kyler ner lite och bäddar in snöbergen i molndimmar. I oktober - november är landskapet grönskande efter regnen och luften är klarare men värmen på dagarna finns kvar.

Kathmandu är en mycket förorenad stad. Antalet dagar i januari med sikt längre än 8 km mitt på dagen minskade från 25 till 5 under tiden 1970-1993 och till bara två dagar år 2000.

Pokharaområdet är några grader varmare än Kathmandudalen och där är monsunens nederbörd rikligare. Terai har fuktig värme året runt, upp till 40° C under sommaren. Bergsbyarna på högre höjd är självklart kyligare, många byar har även snö och flera minusgrader under vintertid.

Ekonomi och näringsliv

Nepal är ett av jordens fattigaste länder där ca 31 % av folket lever under fattigdomsnivån. Omkring 90 % av befolkningen är jordbrukare och odlar främst majs, vete och ris. Turismen

¹ ”PPP GNI per capita” – köpkraftsjusterat mått som Världsbanken använder för fattigdomsmåttet ”1 \$ per dag”

² Andel av befolkningen som lever på under \$1 (1993 PPP) per dag. FNs Millennie-mål.

har också varit en växande källa till arbetstillfällen, men under de 10 senaste åren har den gått tillbaka pga oroligheterna i landet.

Man exporterar mestadels mattor, kläder, jute, ris och hantverk och importerar bl a bränsle och mediciner. Ett problem är beroendet av omvärlden och en växande skuldbörda till andra länder. Ett annat problem är skogsskövling och jorderosion.

Folkgrupper

I Nepal finns en färgstark blandning av etniska grupper, alla med en egen mix av kultur, språk och religion. Man brukar tala om tre olika folkslag i Nepal;

- *Indonepalesiska grupper*
- *Gammalnepalesiska grupper*
- *Tibetanska grupper*

Indonepalesiska folkgrupper

Drygt halva befolkningen utgörs av indonepalesiska folkgrupper och de flesta har nepali som modersmål. Gruppen bor till största delen i Kathmandudalen och i mellersta Nepal. Till denna grupp hör;

Brahminerna, prästkasten, är den högsta kasten och deras roll är bl a att se till byns andliga behov. De är ofta läskunniga och jobbar som lärare, har butiker eller är jordbrukare. De gifter sig bara med sin egen kast, ofta är brölloppen arrangerade av föräldrarna.

Chetri räknas också som högkast. De är ofta jordbrukare men traditionellt sett var de krigare. Chetris är till antalet den största folkgruppen i Nepal. De är ofta konservativa - föräldrarna arrangerar äktenskap och de skiljer sig sällan.

Thakuris anser sig också vara högkast. Kungafamiljen är thakuris.

Gammalnepalesiska folkgrupper

Dessa brukar räknas som Nepals ursprungsbefolkning.

Gurunger finns i västra och mellersta Nepal, till huvuddelen i Pokhararegionen. Bland dem finns många f d gurkhasoldater men idag är de flesta farmare - de odlar bl a majs, potatis och senap. De flesta är hinduer eller buddhister. Den pittoreska byn Ghandrung består mestadels av gurung.

Tamang betyder "hästhandlare" på tibetanska. Tamang är den största tibeto-burmanska folkgruppen i Nepal. De flesta är farmare, bärare eller hantverkare. Tamanger är ofta lama-buddhister och bor mestadels i bergen kring Kathmandudalen. Många av barnen har inte tillgång till skolgång och tamanger utnyttjas ofta som arbetskraft av högkast. Tamanger gör ett vin, *raksi* som de dricker under religiösa ceremonier. Alkoholism är ett vanligt problem bland tamanger.

Tharus bor mest på Terai, Nepals lågland. Tharufolket var tidigare animister men är numera hinduer. Många jobbar i Chitwan, nationalparken på Terai, andra är jordbrukare. Då de var immuna mot malaria var de länge den enda folkgrupp som kunde bo i de inre delarna av Terai.

Newarerna har bott i Kathmandudalen sedan 500-talet f Kr och betraktas som dess ursprungsbefolkning. Det är en folkgrupp med oklart och kanske blandat ursprung som förenas av sitt (ursprungligen) tibeto-burmanska språk, newari. Familjebanden är starka, de bor ofta tre generationer tillsammans och föräldrarna arrangerar många bröllop. Bland newarerna finns många duktiga arkitekter och de har genom åren byggt upp många städer. Typiska byggnader i newaristil är våningshus i rött tegel som ligger tätt ihop. Många buddhistiska stupor, bl a jättelika Bouddhanath strax utanför Kathmandu och Swayambhunath i centrala Kathmandu är också exempel på newarisk arkitektur. Den speciella Kumari-kulten hör till ett av newarernas särdrag, se kapitlet om religion.

Magar är en av de äldsta folkgrupperna i Nepal. De bor mestadels i västra och centrala Nepal och livnär sig på jordbruk och hantverk. Magarfolket talar tibeto-burmanskt språk och är hinduer.

Tibetanska folkgrupper

Sherpas är kända som bärare på bl a Himalayaexpeditioner och de bor ofta på hög höjd i centrala och östra delarna av Nepal. Förutom som guider livnär de sig på jordbruk och boskapsskötsel, odlar potatis, bovete och korn. De för ofta jakjordar, som ger ull och mjölk och dessutom används jaken som transportdjur. Oftast väljer sherpas själv en äktenskapspartner men det förekommer även arrangerade bröllop.

Thakalis bor i huvudsak i nordvästra Nepal. Thakalis är de bästa entreprenörerna i Nepal. I byarna Marpha och Tukche bor thakalis, de har där byggt upp ett samhälle med stark organisation, med bl a rinnande vatten och dränage. De är kända för sin gästfrihet och goda mat och äger flera populära vandrarhem längs Jomsomleden. I övrigt är de farmare och odlar mestadels vete och potatis.

Nepals krigare, *gurkhas*, är välkända för sina tappra insatser för brittiska imperiet och för den indiska armén. De är inte en egen folkgrupp, men ofta härstammar de från Magar och Gurung. Fortfarande rekryteras nya gurkhasoldater i Nepal, något som är en dröm för många unga män då de tjänar bra, får en hög status och får en chans att komma ut ur landet. I skrivande stund är drygt 5 % av 71 000 soldater i FNs fredsbevarande styrkor världen över nepaleser. Endast grannländerna Pakistan, Bangladesh och Indien bidrar med fler i absoluta tal, men i relation till sin folkmängd bidrar Nepal med flest av dessa.

Språk

Nepali är det officiella språket men det finns en mängd stamspråk. Man räknar med att det finns minst 22 olika språk som talas av minst 1000 personer och dessutom flera mindre språk. Nepalisk skrivspråk heter Dev Nagu, som också är hindins skrivspråk. Språket har 36 konsonanter och 13 vokaler.

Utbildning

Före 1950 kunde endast 1 % av Nepals befolkning läsa och skolor var mer eller mindre förbjudna, då rana-regimen såg kunskap som ett hot. Idag är skolan uppdelad i fem + fem år, primärskola, som är gratis, och sekundärskola. Nästan alla pojkar och en tredjedel av flickorna börjar skolan men nästan hälften av dem slutar inom ett år då barnen behövs som arbetskraft i hemmet. Ett problem är att det finns för få kvalificerade lärare och det finns också för få lokaler och skolböcker.

Familj och släktstruktur

Barnafödelse och spädbarnstid

Vid en förlossning hjälper bybarnmorskan, *sudeni*, till. Hygienen är ofta dålig och det är stor infektionsrisk. Efter förlossningen är mor och baby isolerade i 11 dagar - då sker en renings- och namngivningsceremoni. Oljemassage är vanlig - modern masserar barnet från topp till tå. När barnet är ca 6 mån sker *pasani* - rismatningsceremonin. Gäster kommer med presenter och avvänjningen börjar - men ofta ammas barn tills de blir 2-3 år. Babyn sitter i en sjal hos kvinnan och är med i alla hennes göromål.

Barndomen

De flesta barn på landsbygden har inte möjlighet att gå i skola utan finns med i hemmet då föräldrarna arbetar. Ofta är det ett äldre syskon som passar de mindre barnen. Redan runt 5 års ålder får de flesta barn börja ta ansvar i hemmet, t ex hämta ved och vatten.

Att vara flicka /kvinna i Nepal

Redan från sin allra första dag har en flicka sämre utgångspunkt i livet än en pojke. Ofta är det tom så att omgivningen beklagar en kvinna som fött en flicka och hyllar den som lyckats få en son, då en flicka innebär ansvar och kostnader och en son betyder en till arbetare i familjen och en som kan försörja föräldrarna då de blivit gamla. Ett gammalt talesätt är: "Lamb to a mother of a boychild, pumpkin to a mother of a girl" och det gäller även i praktiken i många hem. En flicka börjar arbeta i hemmet tidigt, så fort hon kan får hon börja hjälpa till i hushållet och passa småsyskon. Hon får ofta stå tillbaka till förmån för bröders utbildning och

hon äter mat efter alla andra. Döttrar uppfostras helt enkelt till att bli en bra hustru och mor, hon anses inte behöva utbildning. Hon blir ofta bortgift till en man som föräldrarna sett ut och får då flytta till mannens familj, där hon automatiskt får lägst status. Det är vanligt att hon där får slita hårt och utföra de tråkigaste göromålen. I värsta fall blir hon också kritiserad och nedvärderad av svärmödrer och svägerskor och har ingen hon kan anförtro sig åt. Att kvinnan blir misshandlad av sin man är inte ovanligt, speciellt om mannen dricker för mycket alkohol men då skilsmässa inte känns som ett val

för de flesta, lämnar en del kvinnor sina män - och därmed måste de också lämna byn. Ofta flyr de då till Kathmandu och där finns risken för att de faller offer för trafficking eller prostitution

Många flickor i Nepal isoleras i två veckor vid första mens. Hon ses då som så förorenad att hon inte ens får ha ögonkontakt med män. Efter första mensen betraktas flickan som kvinna. Under menstruationen ses flickan även fortsättningsvis som så smutsig att hon inte får laga mat, en del måste tom sova på en annan plats, i ett uthus på gården eller liknande.

Fattiga familjer skickar ibland flickan till Indien för att tjäna pengar - ca 100 000 nepalesiska flickor tros finnas i Indien. Arbetet sägs ofta vara som servitris eller städerska men det är inte ovanligt att det ingår sexuella tjänster och många flickor hamnar i prostitution. Då flickan, ofta med traumatiska upplevelser, kommer tillbaka till Nepal, har hon dåligt rykte och blir ibland tom bortstött av sin egen familj.

Att vara mindre värda än männen är så djupt rotat i de flesta kvinnor att de inte ens kan tänka sig att det skulle vara annorlunda. Att bli nedvärderad, kritiserad och slagen av män hör till många nepalesiska kvinnors vardag och är också så förankrat i kulturen att få runtomkring reagerar. Efter demokratiseringsprocessen 1990 började våld och orättvisor mot kvinnor uppmärksammas allt mer men då många av orättvisorna har sin grund i kultur och tradition kommer det dröja länge innan kvinnornas mänskliga rättigheter helt tillgodoses. I artikel 11 i konstitutionen står; "Ingen ska diskrimineras på basis av kön..." Men ännu har inte lagen tillräcklig genomslagskraft för att skydda kvinnor mot mentalt och fysiskt våld.

Några av de traditioner som kränker kvinnor är;

- Barnäktenskap, polygami
- Arrangerade äktenskap
- Jariesystem- en man kan ta en annan mans fru för betalning
- Diskriminering till följd av kastsystemet
- Isolering under menstruation och barnafödelse
- Häxanklagelser som leder till psykisk och fysisk tortyr

Pojkar

Att få en son anses finare än att få en flicka, en son betyder mer arbetskraft samt en som tar hand om föräldrarna när de blir gamla. För att fira pojkars manlighet genomgås en rit vid 8-10 års ålder, bratabandha. Då får pojken en janai- en helig tråd, och får nu börja äta tillsammans med männen.

Giftermål

Det är fadern som bär ansvar för dotterns giftermål, ofta ser föräldrarna ut en lämplig man till flickan i tidig ålder. Brudgummen bör komma från samma kast. Ibland ordnas ett möte mellan pojken och flickan, de bör inte prata med varandra men får ses. Om flickan haft sex innan giftermålet ses hon som "ogiftbar" och drar vanära över sig och hela sin familj.

År 1963 blev det förbjudet med barngiftermål (< 14 år) enligt lag men det förekommer ändå, oftast på Terai. Enligt lag ska flickan vara minst 16 år vid giftermål om målsman tillåter och minst 18 år utan målsmans godkännande. Bröllopet varar under ca 1 vecka och börjar med att en samling släktingar och vänner går hem till bruden. Bruden själv är klädd i rött under hela veckan och ska vara sörjande. Inte så sällan är det äkta tårar och rädsla inför vad som ska komma, speciellt om hon inte valt sin man själv. Veckan avslutas med en festmåltid då brud och brudgum för första gången sammanförs.

Det vanligaste är att en man och kvinna gifter sig men polygami och polyandry (en kvinna och flera män) förekommer ibland.

Skilsmässa och änkor

Att skilja sig är att vara olydig mot vad gudarna har bestämt och ofta läggs hela skulden på kvinnan. Lagen säger att en skilsmässa är tillåten för en kvinna om; mannen tar sig en annan fru, om mannen driver ut kvinnan, om kvinnan inte får mat och kläder, om mannen överger henne utan att söka upp henne inom 3 år, om han hotar att döda henne eller skadar henne fysiskt eller om de båda är överens om skilsmässa. Vid skilsmässa förlorar kvinnan alla mannens ägodelar och hon får inte träffa barnen efter 5 års ålder.

Att vara änka är svårt i Nepal då kvinnans värde kommer genom hennes man. Änkor ses i samhället som misslyckade kvinnor.

De äldre och döden

De äldre i Nepal är tvärtom i väst högt respekterade i samhället. Det är vanligt att flera generationer bor tillsammans och man hjälps åt med barnpassning och hushållsgöromål. Då det inte finns ålderdomshem är det den äldsta sonens uppgift att ta hand om föräldrarna.

Då någon dör, bränns kroppen vid floden där *ghat*, ett krematorium, ofta finns. Man strör askan i floden och en präst ”bär den dödes själ till gudarna”. De sörjande klär sig i vitt en tid efter bränningen.

Seder och bruk i Nepal

Kroppen & kroppsspråk

De nepalesiska barnen har inte mycket kläder på sig under sina första 5 år. De flesta på landsbygden har inga blöjor då det skulle medföra för mycket tvättjobb för modern- det är enklare att bara tvätta av barnet. Kvinnor använder sari eller punjabi; lösa byxor och en tunika. Skuldrorna är alltid täckta. Som utlänning i Nepal bör man klä sig enligt nepalstil - män bör ha byxor och skjorta eller t-shirt och kvinnor bör bära kjol och tröja med halvlånga ärmor, för att visa nepaleserna respekt.

Huvudet är den heligaste kroppsdel. Gifna kvinnor bär ofta *tika*, en röd markering i pannan, som ses som en välsignelse från gudarna och är en symbol för hinduismen. Den symboliserar också Shivas tredje öga. Att ta emot en tika är vanligt vid ceremonier.

Händerna

Vänster hand betraktas som oren, då den används till toalettbestyr. Man bör inte äta med vänster hand och inte heller lämna över något med den.

Fötterna är de mest förorenade kroppsdelarna och om man råkar komma emot någon med sina fötter måste man genast be om ursäkt. Denna ursäkt görs ofta genom att röra vid den andres fötter med handen och sen föra handen till huvudet och säga vishnus namn. Även att kliva över en annan persons kroppsdel eller dennes saker är en förolämpning, så även att peka mot någon med sina fötter. Skorna bör tas av innan man går in i någons hem.

Hälsningsfrasen namasté betyder ”jag hälsar det gudomliga i dig”. ”Namaskar” används när man vill visa mer respekt. Samtidigt som ordet sägs, rör man samman båda handflatorna. Att höja händerna mot panna visar också mer respekt.

Som utländsk i Nepal får man räkna med att bli uttittad; att stirra är alls inte fult i Nepal. Nepaleser är nyfikna av sig och det är vanligt att utlänningar får svara på alla möjliga frågor; ”är du gift?”, ”har du barn?”, ”varför inte då?” etc... Nepaleser är ett vänligt folk och de är mycket intresserade av att få kontakt och gärna en adress av västerlänningar. Kanske vill de ha hjälp med något eller bara ha kontakt.

Syn på tiden

I Nepal råder en tids- och världsuppfattning att den person man möter just nu ofta är viktigare än det man är på väg till, vilket leder till att man inte går så mycket efter klockan.

På landsbygden är det tom ovanligt att ha en klocka. Nepaleser går inte efter klockan utan efter var solen står på himlen. De tycker det är ”morgon” innan frukost, tiden efter frukost kallas ibland ”official time”, sen är det eftermiddag och kväll. Om man har bestämt ett möte innan frukost kan det betyda allt mellan 7 och 9.

Mat - seder och bruk

Tillgången på mat varierar med årstiden i Nepal och den mest kritiska perioden är den heta perioden innan monsunens start. En tredjedel av Nepals innevånare lever under fattigdomsgränsen och måste låna pengar för att ha råd att köpa mat.

Nepals nationalrätt är *daalbhat*; ris och linser. Den serveras ofta med grönsakscurry, *tarkari* och *atchaar*, chili. Kött är lyxmat och serveras mest vid festivaler och speciella tillfällen. Det är inte alla förunnat att ha råd med ris dagligen, många äter istället dhodo, en slags deg som lagas av vatten och mjöl. Chapati eller nan är bröd utan jäst som rostas eller steks och äts tillsammans med daal.

Ko- eller buffelmjölk är en lyx som inte alla kan njuta av. Mjölken kokas oftast och dricks varm. Chiaa, nepalesiskt te kokas av mjölk, vatten och kryddor, bl a nejlikor.

Det finns tre olika matrestriktioner i Nepal; de som är kopplade till kast, de som beror på omständigheter och de som är en följd av vidskepelse. Exempel på en omständighet är att om modern i en hinduisk familj dött ska barnen inte dricka mjölk på ett år.

Första målet äts på morgonen runt kl 8-10, och kvällsmålet vid 18- 20 - oftast består dessa båda av daalbhat. Mitt på dagen äter de flesta något lättare snacks.

Vid måltiden sitter man ofta på golvet med korsade ben. Man äter alltid med höger hand då vänster används vid toalettbesök och anses oren. Det är viktigt att tvätta händerna innan måltiden. När man ätit upp vill värdfolket ofta lägga på mer mat. Om man är mätt bör man hålla båda händerna för tallriken och säga ”pugiyoo”, ”tillräckligt”, annars fylls tallriken på.

Festivaler

Nepal är ett ”festivalernas land” och oftast är festivalen förknippad med religionen. Här följer några exempel på viktiga festivaler;

Dasain är årets viktigaste festival, 11 dagar lång, som de flesta nepaleser ser fram emot nästan som julafton för oss. Man lagar festmat och ger bort gåvor, ofta kläder, till varandra.

Dasain firas för att minnas det godas vinst över det onda - gudinnan Durga förgjorde demonen Mahisasura som kom i form av en vattenbuffel. På tredje dagen offerar många familjer ett djur och dess blod sprids över cyklar och bilar för att ge beskydd. På tionde dagen firas Durgas seger och man utbyter tikas med släkt och vänner.

Tihar är en festival där man tillber djur och ger dem mat och blomstergirlanger. Huset dekoreras och man ger varandra presenter. Laxmi, gudinnan av välstånd och lycka kommer till hushållen och välsignar dem. På tihars femte dag reser bröder till sina systrar för att ta emot en bhairava och ger själv systemen gåvor och pengar.

Tij är en festival för hinduiska kvinnor där man första dagen äter festmat, andra dagen fastar och även renar sig genom att bada i floden och sedan ta på sina finkläder, ofta en röd sari.

Under *Shivaa raatri* vallfärdar tusentals nepaleser till Pashupatitemplet och badar i floden för att fira att Shiva var där och mediterade.

Holi firas mestadels på Terai för att minnas hur guden Krishna övervann en demon, Holika. En populär festival bland ungdomar då man kastar rött pulver på varandra.

Buddha jayanti är en högtid då Buddhas födelsedag firas. I Kathmandu reser man till Swayambhu och tillber Buddha.

Mors dag (aamaako mukh herne din) och *fars dag* (abaako mukh herne din) åker alla barn hem och ger gåvor till sina föräldrar och böjer sig för att röra sin panna mot moderns/faderns fötter för att visa dem respekt.

Religioner i Nepal

Från 1760-talet och kung Prithvi Narayan Shah fram till i maj 2006 var Nepal ett hinduiskt kungarike. Hinduismen var därmed statsreligion, och för många nepaleser är det likhetstecken mellan att vara nepales och att vara hindu. Däremot är man inte särskilt renlärig i klassisk mening, utan flätar in buddhistiska och animistiska seder och tankar. En överblick kan se ut enligt följande:

Religion	Andel, %	Spridning i landet	Kommentar
Hinduism	76,7	Dominerar i större delen av landet	Lokala inslag förekommer (Kumari-kulten, buddhism)
Etno-religiösa	9,4	Östra och västra delarna	Traditionell religion med inslag av shamanism, hinduism och buddhism
Buddhism	8,2	Himalaya, hela landet	Mahayana, spec tibetansk buddhism
Islam	3,9	Terai	Invandrade indier
Kristendom	2,4	Kathmandudalen, hela landet.	Förbjudet enligt lag till år 1951
Icke-religiösa	0,3		
Ateister	0,1		
Kinesiska folkreligioner	0,1		

Källa (procentandelar): *World Christian Encyclopedia, 2nd ed, 2001.*

Att summan av procentsiffrorna i tabellen blir mer än 100 förklaras av att man kan tillhöra mer än en religion. Att ange procentsiffror är alltid vanskligt, vilket man märker när man

jämför olika källor. Ofta saknas gruppen etnoreligiösa som då anses rymmas inom grupperna hinduism och buddhism. Siffran för icke-evangeliserad andel är 53,8 % enligt samma källa. Dock fanns samma år (enligt Operation World, 2001) minst en församling i vart och ett av landets 75 distrikt, och några troende i de flesta folkgrupper och kast. Även i de högre kasten Brahmin och Chetri finns bekännande kristna, vilket i t ex Indien är mycket ovanligt.

Hinduism

Hinduismen har sina rötter drygt 3000 år tillbaka i tiden och religionen saknar grundare och en klart avgränsad skrift. Hinduismens äldsta skrift heter Veda och senare skrevs Upanishaderna, ca 1000-1500 före Kristus. Upanishaderna blev grund för ”den nya hinduismen”, där finns läran om världssjäl, brahman, lagen om karma och själavandringen. Mahabaratha är en annan helig skrift där bla Bhagavadgita (den högstes sång) ingår.

Centralt i hinduismen är återfödelsens eviga kretslopp, samsara. Hur man återföds beror på gärningarna i detta livet, karma. Alla människor har en själ, atman, och när man dör vandrar själen vidare. Målet med livet är att slippa återfödelse och nå befrielse (moksha). Då når man frälsningen och kommer in i brahman, världssjäl, ”den enda verkliga verkligheten”.

Hinduismens fyra vägar till frälsning;

- Gärningarnas väg. För hinduer är goda gärningar viktiga då de förbättrar en persons karma.
- Kunskapens väg. Nås bla genom att studera heliga texter.
- Kärlekens väg. Nås genom att dyrka gudarna.
- Övningarnas väg. Kroppen måste tränas till underkastelse genom bla meditation.

Det finns flera miljoner gudar inom hinduismen och de tre viktigaste är;

- Brahma - skaparguden.
- Vishnu - den gode guden som har hand om människans öde.
- Shiva - som representerar ont och gott, förgörelse och fruktbarhet. Gift med ondskefulla Kali, som också ibland ses som gode Parvati. Deras son Ganesha har elefanthuvud.

Kastsystemet har sitt ursprung i Vedaskrifterna och har fyra nivåer;

1. Prästerskapet- brahminerna.
2. Krigaradeln- kshatriyas.
3. Bönder, borgare och handelsmän - vaishyas.
4. Tjänarna - sudras.

Det finns även kastlösa som betraktas som orena.

Hinduer tror att allt levande har en själ och därmed rätt till liv. Ofta är hindun vegetarian då att döda ett djur försämrar karman. Hinduisk tillbedjan kallas puja och innefattar tillbedjan till en ”egen gud” eller en större gud. Ofta används ett rött färgpulver som strös på tempelgudar eller så offerar man t ex ris, frukt, blommor eller rökelse. Floden Ganges vatten är heligt, dit vallfärdar hinduer för att få rening eller för att bränna sina döda och sprida askan i Ganges.

Hinduismen i Nepal

Hinduismen och buddhismen har länge levt sida vid sida i Nepal. Synkretism är utbredd, nepaleser blandar hinduism och buddhism med tantrism, shaktism, shamanism, animism etc. Religionens utövande skiljer sig mycket från by till by då den ofta är uppblandad med lokala seder och folkreligioner. Det finns en stor tolerans religionerna emellan- alla religioner kan leda till gud. Det som utgör ett hot är när t ex kristna eller muslimer säger sig ha det rätta svaret.

Av gudarna är Ganesh, guden med elefanthuvud, omtyckt och lovprisad i Nepal. Shiva är också välkänd, Pashupatinath- templet i Kathmandu är uppkallat efter honom. Den viktigaste festivalen i Nepal är Dasain som är tillägnad de kvinnliga gudinnorna. Något som stämmer illa överens är hur högt man håller de kvinnliga gudinnorna medan kvinnor i Nepal fortfarande har låg status i samhället- något som troligen är rotat i den hinduistiska kulturen.

Ofta är hinduismen striktare än buddhismen i Nepal, speciellt i förhållandet kvinnor- män. Hinduiska kvinnor lever ofta mer tillbakadraget i hemmet medan kvinnorna i de buddhistiska byarna hörs mer.

Det är ofta svårt att se var gränserna går mellan hinduisk kultur och nepalesisk lag. T ex är kastsystemet inte lagligen tillåtet, men praktiseras ändå fritt.

Buddhism

Buddhismen brukar sägas utgöras av två grenar: *Theravada*, ”de äldres väg” eller nedsättande *Hinayana* (ung ”den mindervärdiga vagnen”), strävar efter att hålla sig helt till Buddhas (Siddharta Gautama, ca 500 f Kr) lära, och påminner mycket om de hinduiska filosofier som bygger på Upanishaderna. *Mahayana*, ”den storslagna vagnen” utvecklades under århundradena efter Buddha och är en mer inklusiv och folklig skola som omfattar olika grenar, t ex *Zen* och *Vajrayana*. Enligt Buddha kan alla människor oavsett samhällsstatus och kön nå upplysning, insikt i livets stora frågor. I praktiken kräver det dock en sådan grad av ansträngning och försakelse att endast mycket få munkar och nunnor kan uppnå detta.

De fyra ädla sanningarna enligt Buddha:

- Allt är lidande (*dukha*)
- Livstörsten. Våra begär är förgängliga och leder oss bort från det goda.
- Lidandets avskaffande. Utan begär undkommer man lidandet.
- Den åttafaldiga vägen: 1) rätt tro 2) rätt beslut 3) rätt tal 4) rätt gärning 5) rätt liv 6) rätt strävan 7) rätt tänkande 8) rätt meditation

För övriga får ett fromt leverne där man följer de fem viktigaste moralreglerna vara tillräckligt. Frågan om Gud var av underordnad betydelse för Buddha – endast människans egen självinsikt och ansträngningar kan ge upplysning och befrielse från återfödelse. Detta lämnade för många ett tomrum vilket kan ha lett till utvecklingen av mahayana. Inom mahayana betraktas Buddha som gud till vilken man offrar och ber. Man kan få hjälp i sina ansträngningar av *Bodhisattvas*, ett slags helgon, som är värdiga Nirvana men väljer att stanna i världen för att hjälpa människor att nå upplysning.

Lamaism hänvisar till ordet *lama* som från början användes om andliga ledare av hög rang, men som efterhand har kommit att användas om alla munkar. Användandet av ”lamaism” som synonymt med tibetansk buddhism ifrågasätts men står sig ännu enligt de flesta källor.

Tantrism (tantra, ung ”varp” i ursprunglig betydelse på sanskrit) betecknar olika esoteriska traditioner inom bl a hinduism, buddhism och jainism. Ofta används riter och föremål för att kanalisera gudomliga krafter och energier eller som hjälp i meditation. Man hänger sig till begär snarare än förnekar dem. Några centrala företeelser är *mantra* – ord och meningar som upprepas, *mudra* – rörelser och gester samt *mandala* – symmetriska cirkulära mönster som representerar speciella andliga och kosmiska relationer. Andra exempel på föremål är bönesnurror, bönevimplar och klockor (av den typ som klämtar...).

Buddhismen i Nepal

Buddha, eller Siddharta Gautama, sägs ha fötts i Lumbini i nuvarande södra Nepal på 560-talet f. kr. Under flera hundra år var dock buddhismen helt undanträngd på sin "hemmaplan" av hinduismen och de islamiska erövrarna. I stället har buddhismen gått omvägar - dagens buddhister finns främst i bergstrakterna längs gränsen mot Tibet och omfattar just Tibetansk buddhism som grundades på 700-talet e. Kr. av *Padmasambhava*, även kallad *Guru Rinpoche*, en indisk missionär som kom via bl. a. Afghanistan. Tibetansk buddhism uppstod när Padmasambhava i sitt kloster lät vajrayana-buddhism få inslag från *bön* - en traditionell tibetansk shamanistisk och animistisk trosinriktning. Ett av de unika särdragen i tibetansk buddhism är tron på Dalai Lama som en ständigt återfödd bodhisattva. När en Dalai Lama dör letar man i hela landet efter den unga pojke i vilken han tagit sin plats.

Islam

Muhammed, född 570 e. Kristus, är Islams grundare och stora förebild. Han fick år 610 e. Kristus sin uppenbarelse och upplevde sig kallad att bli guds profet. I uppenbarelsen fick Muhammed veta att det bara finns en gud, Allah. Bara den som underkastar sig Allahs vilja klarar sig på domens dag och kommer till paradiset - den som brutit Allahs regler kommer till helvetet. Tanken att människans liv är förutbestämt är stark inom Islam. Människan kan inte lyckas med någonting om hon inte har gud med sig. "Om gud vill" är ett vanligt uttryck bland muslimer. Koranen är Islams heliga skrift, den är enligt Islam guds direkta tilltal till människan, där finns svar på alla livsfrågor. De fem pelarna i Islam är; trosbekännelsen, bönen, fastan, allmosan och vallfärden.

Shamanism

Shamanism är en stamreligion där man tror att andar har inflytande över människors liv och hälsa. Shamanens uppgift är att motverka andarnas verkan med hjälp av magi.

Shaktism

En gren av hinduismen där man tillber gudinnan Devi.

Kumarikulten

Kumarikulten bland newarfolket utgör ett exempel på synkretismen i Nepal - buddhister och hinduer vördar den hinduiska gudinnan *Kumari*. Newarerna anses en gång ha varit ett buddhistiskt folk men har under århundraden formats av hinduismen. Många kan beskrivas som synkretistiska eller tillhörande båda religionerna. Newarerna firar ett 20-tal festivaler under året, av vilka de flesta är hinduiska. Åtminstone två av festivalerna, Pancha Dahn och Swanya Punhi, är buddhistiska där man offerar till munkar och till Kumari (Nepali: jungfru). Hon utses inom newar och anses vara inkarnationen av Taleju - eller möjligen Durga - båda gemåler till Shiva. Bland 4-5 år gamla flickor väljs en - enligt särskilda kriterier - välskapt, oskadad och orädd flicka ut. Flera kumari kan finnas samtidigt i olika delar av landet, men

den mest betydelsefulla är den kungliga Kumari som bor i palatset *Kumari ghar* i centrala Kathmandu.

Historia och samhälle

Historia fram till 1990

Nepal som modern nation grundades 1768 när Prithvi Narayan Shah från sitt kungadöme i Gorkha erövrade Kathmandudalens tre newariska kungariken. Genom en stark armé erövrade han och hans efterföljare totalt ett åttiotal kungariken, och med en stark hinduisk centralmakt försökte man ena denna brokiga grupp av folk och riken. Som mest var detta Gorkha-rike ungefär dubbelt så stort som dagens Nepal. Efter ett krig med brittiska ostindiekompaniet fastställdes 1816 i en förödmjukande fredsförhandling de nuvarande gränserna.

Nepals politiska historia 400 ca - 1990

Lichhavi-dynastin – en kshatriya-klan ca 400-750 e Kr

Malla-dynastin, 1100-1484

Gorkha-riket intar Kathmandudalen, Prithvi Narayan Shah, 1768-1816

Förlust i kriget mot britterna 1816

Rana-dynastin 1846-1951

Landet öppnas för omvärlden, kungahuset vid makten, demokratiska experiment, 1951-1959

Första demokratiska valet, Kongresspartiet med B P Koirala till makten, 1959

Kung Mahendras kupp 1960

Panchayat-systemet 1962-1990

Efter en tid av politisk inåtvändhet och konplotter kom nästa erövrare och statsman in på arenan: Jang Bahadur. Han var en hänsynslös och målmedveten man som delvis på uppdrag av hovet men sedan i helt eget syfte systematiskt undanröjde mäktiga personer. Slutligen, i den skott-massakern (skott = kungens hov) i september 1846, där minst ett femtiotal kungliga och i andra avseenden högt uppsatta personer dödades, fick han posterna som premiärminister och överbefälhavare, senare även titeln rana - en ärftlig titel som innebar makt. Den 104 år långa *Rana-regimen* hade inletts.

Under detta dryga sekel var landet isolerat från omvärlden – förutom för Rana-familjen och deras närmaste samt de många tusentals gorkha- (gurkha med brittisk stavning) soldater som sändes till olika delar av världen. Regimen stod för viss samhällsutveckling – åtminstone Jang Bahadur själv beskrivs som en dynamisk och förutseende statsman - dock med högsta prioritet på att skydda sin egen maktposition. Kommande rana-regenter förefaller ha saknat även de kvaliteter som Jang Bahadur trots allt ägde och landet vanstyrdes på ett sätt som var förödande för utveckling och frihet.

Resources were few; wealth confined to the people in power; and the people in power drew whatever they could from the meager resources of the land. Five to six million people were largely shut off from contact with the rest of the world. Over them ruled a military government in which the greatest expense was for the maintenance of the army. And over the whole ruled Hinduism.

Om Rana-eran i boken "Nepal and the Gospel of God" av Jonathan Lindell.

Kungahuset, liksom folket i övrigt, hölls utan inflytande. I november 1950 lämnade kung Tribuvan med familj sitt palats och flydde till Indien. Denna händelse var vad som krävdes för skapa det tryck på rana-regeringen som slutligen tvingade dem att lämna ifrån sig makten. Förutom av kung Tribuvan själv skruvades detta tryck upp av bl a Indiens premiärminister

Nehru och en global mediauppmärksamhet. Den 16 februari 1951 återkom kung Tribuvan i triumf till Kathmandu, och detta datum firas sedan dess som *demokratins dag*.

I nästan 30 år rådde panchayat-systemet, där val till vissa funktioner hölls, men där politiska partier var förbjudna och kungen hade mycket stort inflytande.

Politisk händelseutveckling 1988-2007

År 1988 drabbades Nepal av två hårda slag: En svår jordbävning drabbade östra Nepal, och den räddningsinsats och katastrofhjälp som följde upplevdes som mycket ineffektiv - endast regeringens egna styrkor tilläts delta i arbetet. Den andra händelsen var att handels- och transitfördraget med Indien gick ut, vilket ledde till blockad av varutransporter in i och genom Nepal från Indien. Eftersom Nepal var och är oerhört beroende av denna transportväg blev folket lidande i avsaknad av bl a fotogen och bensin. Bland andra händelser blev dessa katalysatorer i reaktionen mot panchayat-regimen. I december 1989 lyckades sju av de kommunistiska partierna samla sig i den *förenade vänsterfronten (ULF)*. Det gemensamma målet för denna var att begränsa kung Birendras makt och avskaffa panchayat-systemet. Sedan tidigare var kongresspartiet aktivt i opposition och med ett samlat kommunistparti blev kraften betydligt större.

Politiska partier i Nepal – ett urval

Det äldsta partiet, *Nepali Congress* bildades i Indien 1947 och betecknas som socialdemokratiskt. Allt sedan grundandet har det varit tongivande i opposition mot både rana- och panchayat-regeringar. Det vann med B P Koirala i spetsen en stor seger i det första demokratiska valet 1959, men var bara vid makten i drygt ett år innan kung Mahendras kupp i december 1960. Efter revolutionen 1990 har det varit vid makten i flera omgångar och är det största av de sju partierna i alliansen som nu styr landet. Nu finns även *Nepali Congress (Democratic)*, en utbrytning som också är del av den "sjupartiallians" som nu består av åtta partier.

Communist Party of Nepal, CPN, bildades i Indien 1949 av Pushpa lal Shrestha. Genom åren har partiet splittrats många gånger i olika partier som oftast heter just Communist Party of Nepal med grenen indikerad inom parentes eller efter bindestreck. De största är i skrivande stund *CPN-Unified Marxist-Leninist* och *CPN-Maoist*. Även *CPN-Unity Centre-Masal* är del av den regerande alliansen.

Rashtriya Prajatantra Party (National Democratic Party) betecknas som högerparti och stöder monarkin. Det består av f d panchayat-medlemmar. Det har splittrats flera gånger, delvis återförenats, etc. Lokendra Bahadur Chand och Surya Bahadur Thapa är två förgrundsgestalter som dock båda lämnat partiet.

Nepal Sadbhawana Party (Nepal Goodwill Party) är ett intresseparti för madheshi-folket, en av terais folkgrupper. Flera våldsamma sammanstötningar med madheshis inblandade har ägt rum under 2007.

Revolutionen 1990

I februari 1990 följdes *Demokratins dag*, minnesdagen av kung Tribuvans återkomst 1951, av en tredagars protestaktion i vilken minst 24 människor miste livet. I vakan över dessa döda föddes den breda proteströrelse som kommit att kallas *jana andolan*, där intellektuella, tjänstemän och jordbrukare förenades i kampen mot kung Birendra. Efter en månad av våldsamheter, den 9 mars, lät kungen återinföra flerpartisystemet som så småningom ledde till en interimsregering med Krishna Prasad Bhattarai som premiärminister. I november samma år godkändes en nyskriven konstitution och efter ett år av intensiv politisk aktivitet – som mest fanns 82 partier registrerade – hölls i maj 1991 valet till parlamentet. Girija Prasad Koirala blev landets andra demokratiskt valda premiärminister – hans bror B P Koirala blev den förste år 1959.

Politiskt persongalleri i 1990-talets demokrätirörelse

B P Koirala (1914-1982) Grundare av och förgrundsfigur i Nepali Congress under 35 år. Blev Nepals förste demokratiskt valda premiärminister 1959. Präglat av Mahatma Ghandi kämpade han mot både Rana- och Panchayat-systemen ömsom fångslad i Nepal ömsom från exil i Indien. Inte längre i livet 1990 men delaktig i att lägga en grund för revolutionen. Äldre bror till G P Koirala.

Ganesh Man Singh (1915-1997) Den främste ledaren för 1900-talets demokrätirörelse. Han och hans fru *Mangala Devi* hade stort förtroende hos folket och deras hus i Kathmandu fungerade som högkvarter för oppositionen. Tillbringade i likhet med många andra politiska ledare flera år i fångelse på 60-talet. Tog över ledarskapet i Nepali Congress efter B P Koiralas död 1982.

Krishna Prasad Bhattarai (1924-) var premiärminister i den interimsregering som tillkom 1990. Tillsammans med Ganesh Man Singh och G P Koirala i främsta ledet i demokrätirörelsen som ledde fram till revolutionen.

Sahana Pradhan (1932-) Nuvarande utrikesminister. Hon var en av Nepal Communist Partys förgrundsgestalter från början och valdes enhälligt 1990 att leda förenade vänsterfronten, ULF. Hon var första kvinna i Nepal att erhålla en fil kand (Bachelors degree) 1953. Gift med *Pushpa Lal Shrestha (1924-78)* som 1949 grundade Nepal Communist Party.

Radha Krishna Mainali var en av två bröder som låg bakom Jhapa-upproret 1972. Under revolutionen var han den ende ledaren i förenade vänsterfronten som undgick fångelse och fick därmed en viktig roll.

Girija Prasad Koirala (1925-) är nuvarande premiärminister. Har valts till premiärminister vid totalt fyra tillfällen mellan 1991 och 2006.

Marich Man Singh Shrestha (1942-) var den siste premiärministern i panchayat-regeringen. Han var även den förste från Newar-folket att nå denna post. Han tvingades från makten under revolutionen våren 1990.

Shailendra Kumar Upadhyaya var en av de panchayat-medlemmar som medverkade till dess avskaffande. En gång med i grundandet av kommunistpartiet CPN lämnade han partiet 1956 pga sitt stöd för Ungerns folk vid mot Sovjets invasion. Fångslades efter kuppen 1960, men övertalades senare av kung Mahendra att ställa upp för panchayat-systemet. Kämpade hårt för reformer åren innan revolutionen.

Rajeshwor Devkota kritiserade även han panchayat-systemet inifrån och medverkade på så sätt i demokrätiseringsprocessen. Aktiv inom Nepali Congress redan under rana-åren, bildade ett eget parti på 1950-talet, men stödde panchayat-systemet och var del av det från start. Har figurerat i flera olika partier sedan 1990.

I kölvattnet av den politiska frigörelsen följde en motsvarande frigörelse för press och religion. På kort tid växte åtta morgontidningar, 60 radiostationer, hundratals tidskrifter, tv och Internet fram. Situationen i landet var dock oförändrat svår, med utbredd fattigdom, byråkrati, arbetslöshet, usel infrastruktur, etc. Detta var allra mest kännbart på landsbygden långt från huvudstaden, och här hade en maoistisk rörelse, *maobadi* på nepali, undan för undan formats och växt. I februari 1996 trädde en av ledarna, Baburam Bhattarai, fram med krav till Sher Bahadur Deubas regering på 40 olika politiska åtgärder att genomföras inom kort. Den 13 februari, fyra dagar innan tidsfristen gått ut, slog gerillan brutalt till samtidigt i sex distrikt i landet. Upproret, *folkets krig*, hade inletts.

Maobadin – maoiströrelsen i Nepal

Efter kung Mahendras återtagande av makten 1960 delades kommunistpartiet CPN i två läger – ett pro-sovjetiskt och ett pro-kinesiskt. Det sovjet-vänliga lägret, under Keshar Jang Rayamajhi, valde att stödja kungen och senare panchayat-systemet. Med flertalet av CPNs

övriga ledare fängslade blev partiet splittrat i många små oberoende grupper. Två av de mer radikala kinaanhängarna, *Mohan Bikram Singh* och *Nirmal Lama* startade en underjordisk rörelse som 1974 skulle komma att hålla vad de hävdade var *CPNs fjärde kongress*. Men redan 1972 utspelade sig en annan Mao-inspirerad händelse: I Jhapa i sydöstra Nepal började en grupp unga aktivister ”utrota klassfiender”. Efter

att sju personer fått sätta livet till grep regeringen in och fängslade aktivisterna – däribland *Radha Krishna Mainali*. Den fjärde kongressen resulterade i det nya partiet CPN -Fourth congress som drev en hård linje mot monarkin och som vägrade samarbeta med kongresspartiet Nepali congress. Deras strategi var att skapa en folkrörelse som när tiden var inne skulle ta till vapen. Å andra sidan fördömde de kraftigt Jhapa-aktionen. Det nya partiet var en betydande aktör på yttersta vänsterkanten fram till 1983, då Mohan Bikram Singh lämnade partiet för att starta CPN-Masal (fackla på nepali). Detta parti splittrades i sin tur två år senare, denna gång uppstod CPN-Mashal (som också betyder fackla). Det var i CPN-Mashal som Pushpa Kamal Dahal, mer känd som *Prachanda*, dök upp och senare blev högste ledare. Den andre framträdande maobadi-ledaren, Baburam Battarai, fanns i Mohan Bikrams CPN-Masal.

Maobadins strategier

Mohan Bikram Singh (1935-) föddes i en rik familj med nära kopplingar till kung Tribuvan. Verksam i Nepali Congress 1950-51, men gick 1953 med i kommunistpartiet CPN. Motsatte sig deltagande i sjuupartialliansen 2005-talet pga att han inte ville överge kravet på en ny konstitution.

Pushpa Kamal Dahal, alias Prachanda (1954-) Sägs vara av brahmin-kast, uppväxt i Chitwan på terai. Blev ledare för CPN-Mashal 1986. Förgrundsfigur som främst verkade underjordiskt fram till starten av ”folkets krig” i februari 1996.

Baburam Battarai (1954-) Född i Ghorka, gick i gymnasiet i en UMN-skola där. Toppbetyg i nationella proven i Nepal 1970, fil dr i New Delhi 1986. Motvilligt underställd Prachanda i vissa lägen i upproret.

När förenade vänsterfronten (ULF) uppstod våren 1990, var CPN-Fourth congress med men både CPN-Masal och CPN-Mashal stod utanför. Istället bildade de en annan allians, *United national peoples movement (UNPM)* som i högsta grad tog del i revolutionen.

Efter revolutionen stred UNPM för att det skulle hållas val till en konstituerande församling, något som kung Tribuvan en gång lovat att skulle ske, men som kongresspartiet släppt som krav i förhandlingar med kung Mahendra inför valet 1959. Nu blev det utvalda representanter från kongresspartiet och förenade vänsterfronten som fick utforma förslaget till ny konstitution. Samtidigt som den nya konstitutionen presenterades, i november 1990, bildades det nya partiet *CPN-Unity centre* av CPN-Fourth congress, CPN-Masal och en utbrytning ur CPN-Mashal. De deltog i valet 1991 som *United Peoples Front (UPF)* och blev tredje största parti efter kongresspartiet och CPN-Unified marxist-leninist. Den första kongressen, i december 1991, uttalade bl a att ”... gerillakrig kommer att ha en strategisk roll som den enda vägen för en ny demokratisk revolution i landet.”

Strax innan valet 1994 splittrades CPN-Unity Centre / UPF och pga olika omständigheter – t ex att båda fraktionerna fortsatte att ha samma namn! - blev partiet som leddes av Bhattarai

och Prachanda inte godkänt att delta i valet. Bhattarai manade till bojkott. Detta Unity Centre bytte året därpå namn till CPN-Maoist och man slog åter fast att man ämnade ta till vapen om så krävdes.

Så i februari 1996 presenterades de 40 krav som nämnts tidigare. Kraven omfattade allt ifrån att ta all makt från kungahuset och att införa arbetstillstånd för utländska arbetare, till en rad konkreta utvecklingsprojekt för landsbygden. Kongresspartiet med Sher Bahadur Deuba i spetsen fick senare ta emot mycket kritik för den passivitet man visade i detta kritiska läge. Dock skall sägas att redan 1994 hade en mycket liknande lista med krav presenterats för den då CPN-styrda regeringen i Kathmandu, som inte heller den agerade.

Rolpa och Rukum – maobadi-land

Ett försök att förstå hur en så våldsam rörelse fått fäste och i vissa regioner brett folkligt stöd kräver en bakgrundsskildring. Västra Nepals bergstrakter är en av landets fattigaste delar, med en stark känsla av att vara styvmoderligt behandlade av regeringen – må det vara panchayat-systemet, kongresspartiet eller de etablerade kommunistpartierna. Magarfolket, som dominerar i detta område, var och är underrepresenterat i de flesta offentliga sammanhang. Framför allt två till varandra gränsande distrikt, *Rolpa* och *Rukum* hade ända sedan 1950-talet varit starka fästerna för revolutionär kommunism. Man hade ibland ersatt de obligatoriska kungaporträtten i offentliga inrättningar med bilder på Marx och Lenin. I valet 1991 fick UPF tre av fyra mandat från dessa två distrikt. Lokalt symboliserade kongresspartiet Nepali Congress etablissemangen, inte minst pga att många f d panchayat-medlemmar på lokalplanet valt att ansluta sig till NC efter revolutionen. Det är känt att lokala NC-politiker systematiskt i eget intresse utnyttjat statsapparaten i kampen mot olikvärdande (läs kommunister). Frustrationen ökade över att 1990-talets förändringsvåg inte påverkade deras situation. Maobadin lyfte fram magarer, kvinnor och olika etniska minoriteter, och man drev vissa vilken stärkte deras stöd hos folket. 1995 hade situationen i denna region blivit sådan att regeringen beslutade sig för en militär insats, den s k *Operation Romeo*. Denna och den geografiskt mer spridda insatsen *Kilo Sierra 2* 1998 utfördes dock med en sådan råhet och brist på urskiljning – man arresterade åldringar, jagade barn från sina hem, utförde massarresteringar – att effekten på många platser blev ökad misstro mot regeringen och sympati med maobadin.

Massakern i palatset

I februari 2000 ägde för första gången ett försök till dialog rum, mellan Prachanda och sittande premiärminister K P Bhattarai. Inget konkret hände dock. Ett år senare, på CPN-Maoists konferens i februari 2001 hördes tongångar som ingav hopp – man talade om dialog och samarbete på ett sätt man inte gjort tidigare. Konkreta förhandlingar uteblev dock. Den 1 juni samma år skakades Nepal av en händelse som placerade Nepal i världens nyhetssändningar – kung Birendra och hela hans familj dödades i en massaker i palatset. Efter dagar av ryktesspridning och spekulationer utpekades slutligen kronprins Dipendra som den som skjutit och avslutat med att begå självmord. Medan landet var i chock publicerades i dagstidningen Kantipur en artikel av Baburam Bhattarai som förutom att sprida allmän förvirring gick till ursinnigt angrepp mot den nye kungen, Gyanendra, premiärminister Koirala, och det försök att ”göra ett Bhutan” av Nepal som han menade mordet på kungen var en del av. Kungamordet innebar också en upptrappning av våldet från maobadins sida. Hårda strider utspelade sig, Koirala avgick i juli, Deuba efterträdde och utropade i augusti vapenvila, vilket även maobadin gjorde. I förhandlingarna under månaderna som följde hade maoisterna

som främsta krav en ny konstitution, en interimsregering och inrättandet av en republik. Vapenvilan varade i exakt fyra månader. Den 23 november bröt alla förhandlingar samman då maoisterna helt utan förvarning utropade ett revolutionärt folkstyre, i första läget i form av en 37-manna-kommitté, samtidigt som man attackerade en militärbarack i Dang i västra Nepal. Regeringen utropade undantagstillstånd, stämplade CPN-Maoist som terrorister, och såg sig tvingade att agera militärt.

Gyanendra tar – och förlorar – makten

2002 blev också det blodigaste av alla åren 1996-2006. Kathmandubaserade människorättsorganisationen INSEC rapporterar drygt 4600 döda detta år, varav 3296 dödades av regeringsstyrkor. Den 22 maj 2002 upplöste kung Gyanendra parlamentet och avskedade premiärminister Deuba. Efter att ha försökt att återinrätta parlamentet med olika premiärministrar valde Gyanendra i februari 2005 att själv ta makten. 14 månader av diktatorskap, med bl a undermålig press- och yttrandefrihet, följde innan Gyanendra gav efter för de massiva protesterna och den mycket breda oppositionen – bl a formulerades en 12-punkters överenskommelse mellan sjupartialliansen och CPN-Maoist i november 2005. I april 2006 återinrättade kungen parlamentet, som snabbt svarade med att frånta kungen all politisk och militär makt – 238 år av kungligt styre i olika former var därmed slut. Samtidigt avskaffade man hinduismen som statsreligion och utropade Nepal som sekulär stat.

I november 2006 gjordes tre olika fredsöverenskommelser mellan CPN-Maoist och sjupartialliansen i regeringsställning, den mest formella tecknad den 21 november. Denna innebar att CPN-Maoist skulle få ta plats i parlamentet, vilket skedde i januari 2007. Härmed var det tio år långa kriget över. Totalt räknar man med att drygt 13 000 personer dödats och upp till 2 miljoner människor fått fly från sina hem. Flertalet har ännu efter ett år av fred inte kunnat återvända, främst p g a att de saknar land eller annan försörjning. Dagstidningen *Nepali Times* uppger i juni 2007 att 937 personer fortfarande saknas efter kriget.

Vidare hoppas man att val till en konstituerande församling skall kunna genomföras planenligt under juni månad, men inget kan tas för givet ännu i en mycket labil demokrati.

Hälsa- och sjukvård

Hälsa- och sjukvårdsstatistik – jämförelse mellan Nepal och Sverige

	Nepal	Sverige
Förväntad livslängd vid födsel män/kvinnor (år):	61/61	79/83
Förväntad frisk livslängd vid födsel m/k (år, 2002):	52/51	72/75
Sannolikhet att dö före fem års ålder (per 1 000 levande födda):	74	4
Sannolikhet att dö mellan 15 och 60 års ålder m/k (per 1 000 inv):	295/283	78/50
Totala utgifter för hälso-/sjukvård (Intl \$, 2004):	71	2 828
Totala utgifter för hälso-/sjukvård i % av BNP (2004):	5.6	9.1

(Uppgifterna gäller år 2005 där ej annat anges. *World Health Statistics 2007*)

Hälsosituationen i landet är dålig men har ändå förbättrats betydligt de senaste åren. Från 1960 till 2002 har den förväntade livslängden vid födseln stigit från 37 till 61 år! Några av de största hälsoproblemen är magåkommor, infektioner, brännskador, TBC och mask. Undernäring och fattigdom leder till nedsatt immunförsvar och en enkel infektion kan leda till döden hos de minsta barnen. I byarna är det fortfarande tusentals nepaleser som saknar

tillgång till rent vatten och toaletter. Tandvården är också dålig, 67% av barn 6-12 år har karies och den tredje vanligaste cancerformen är cancer i munhålan.

Det finns minst ett sjukhus i varje distrikt i Nepal och i mindre städer och byar finns oftast "healthposts", som små vårdcentraler. I en del avlägsna byar finns bara en healer som enda medicinskt kunniga. Ett problem är att få läkare och sjuksköterskor vill arbeta på landsbygden, de flyttar ofta till Kathmandu eller utomlands för att tjäna mer. Det finns tom sjukhus som står tomma pga bristen på personal. Ett annat problem är att många nepaleser är så fattiga att de inte har råd att söka vård även om den finns tillgänglig.

Aids- och HIV-situationen i Nepal

Det finns idag inga tillförlitliga siffror på antalet HIV-smittade i Nepal men man tror att det är runt 60 000 personer. Ett problem är att bromsmedicinerna är så dyra att få har råd att köpa behandling. Flera organisationer i Kathmandu jobbar för att få in pengar från välgörenhet men menar att det ännu inte är ett tillräckligt stort problem i Nepal för att prioriteras. Troligen är de flesta HIV-smittade prostituerade flickor och kvinnor men också heterosexuella män. Missbrukare som injicerar är få i Nepal, ofta används marijuana och andra rökdroger, vilket gör att smittan inte sprids så snabbt hos missbrukare som i västvärlden.

En vanlig ingång till prostitution och därmed HIV-smittrisk är då flickan av sin familj skickats till Kathmandu eller Indien för att tjäna pengar eller då kvinnan tvingats lämna sin man pga misshandel.

Det är viktigt att nu hitta sätt att förebygga HIV-smittan på, men det är svårt då många bor långt ute på landsbygden och få kan läsa.

Den nationella kyrkan

Från noll kristna år 1950 till en halv miljon 2007 är ett sätt att beskriva den kristna kyrkans växt i Nepal. Från statens bildande 1768 till rana-dynastins slut 1951 var det förbjudet att leva som kristen i landet. På den indiska sidan av gränsen, i bl a Darjeeling, fanns dock kristna som vittnade för genomresande och bad för Nepal. Det finns skildringar om hur kristna korsade gränsen – och ibland, som Ganga Prasad Pradhan med familj år 1914, gick ända in i kathmandu-dalen - för att omgående bli utvisade ur landet igen. En del var nepaleser som flytt till Indien sedan de kommit till tro, andra var indier som fått Nepal på sitt hjärta. Efter att gränsen öppnades år 1951 strömmade kristna in i landet över den södra gränsen. Nepal-födde översten Nararaj Shamsheer Rana som återvänt från Kerala i Indien tillsammans med vänner från Mar Thoma-kyrkan grundade 1956 församlingen *Shanti Isai Sang* (ung Kristna fredsgruppen). De samlades nära regeringspalatset Singh Durbar i Kathmandu. Ungefär samtidigt bildades en annan församling alldeles i närheten, som strävade efter att vara mer frikopplad från Mar Thoma och Indien, en församling som 1957 blev *Gyaneswor Church* – idag en av de största kristna församlingarna i Nepal. I närheten av Pokhara, där Ram Ghat-kyrkan bildats, lät 1956 nio nepaleser döpa sig i vad som tros vara den första dopförrättningen efter landets öppnande.

Efter Mahendras återtagande av makten 1960 blev det åter svårare för kristna att vara öppna med sin tro. Det finns många exempel på förföljelse av kristna under hela panchayat-tiden. En pastor som förrättat ett dop dömdes i högsta domstolen 1961 till ett års fängelse medan de två kvinnor som döpts fick 6 månader vardera. I slutet av 70-talet fängslades 17 kristna som arresterats på väg hem från en dopförrättning. Efter 28 dagar släpptes de mot borgen från straff på mellan ett och sex år. Borgensumman för hela gruppen (2000 \$) betalades av en privatperson. Efter revolutionen 1990 lättade regeringens tryck på de kristna, men ännu var och är priset för att bli kristen ofta högt.

Olika mer eller mindre formella studier visar en mycket stark utveckling av antalet kristna. I *The Church History Project* som startades av nepalesiska kyrkoledare på 1980-talet presenteras följande siffror för panchayat-tiden:

År	Antal döpta
1966	100
1973	500
1977	1 400
1980	7 000
1982	10 000
1985	25 000
1990	50 000

Efter revolutionen 1990 ser man en ännu snabbare utveckling:

År	Antal döpta
1992	75 000
1998	300 000
1999	400 000

Att så många kommit till tro på drygt 30 år utan att det förekommit massomvändelser betraktas som närmast unikt i kyrkohistorien. Vägen till tro är förstås inte entydig, men en intressant uppgift finns i en studie där 547 intervjuer utfördes 1997-98 under ledning av den amerikanska missionären Norma Kehrberg: När intervjupersonerna fritt fick besvara frågan "varför blev du kristen?" fanns i 102 av 530 svar (19 %) ett eget fysiskt helande och i 15 % av svaren ett helande inom familjen. "För att få frälsning" fanns också det med i 15 % av svaren, och dessa tre var de vanligast förekommande orsakerna.

En utmaning för dagens kristna församlingar är att visa på Guds rike i det sargade tillstånd landet befinner sig i efter inbördeskriget. Förhållningssätt till politiken kan vara en balansgång. Avskaffandet av hinduismen som statsreligion 2006 uppfattas som en seger för många kristna, men samtidigt medför det utmaningar i form av inflöde och ökad acceptans av nya (västerländska) synsätt och livsåskådningar.

Kristen mission

United mission to Nepal

Bob och Bethel Fleming var ett amerikanskt missionärspär som arbetade som rektor respektive läkare i Indien. Bob var fågelskådare och fick komma in i landet för att skåda fåglar. 1952 reste de in i Nepal för första gången och såg det stora behovet av sjukvård. 1954 bildades United mission to Nepal, UMN, efter en inbjudan från regeringen i Nepal till missionen i Indien att starta ett sjukhus. UMNs arbete startade med att bygga missionssjukhus i Kathmandu och Tansen samt senare även i Okhaldunga och Amp Pipal. UMN är en kristen INGO (international non-governmental organisation) som har en överenskommelse med regeringen att arbeta i landet i femårsperioder. Deras mål är; *"To minister to the needs of the people of Nepal in the Name and Spirit of Christ and to make Christ known by word and life, thereby strengthening the universal Church in its total ministry"*.

Den utländska personalen som nu jobbar med UMN är volontärer från 18 olika länder. UMN:s mål är också att träna nepaleser så att de sedan helt kan ersätta missionärerna, vilket i många projekt redan hänt eller håller på att hända. Några av UMN:s kända projekt förutom sjukhusen är Gandaki Boarding School, Butwal Technical Institute, kraftverk i Andhikhola, Nepal Hydro, Electric Ltd. och Rural Development Centre.

2002-2003 gjordes en utvärdering av hur de aktuella behoven ser ut på Nepals landsbygd och följande behov identifierades: 1) Utbildning, 2) kvinnor och barn, 3) HIV/Aids, 4) matsäkerhet, 5) företagsutveckling, 6) katastrofhantering, 7) fred & konflikt-omvandling och 8) påverkansarbete. Man formade sedan ”cluster” där team nu arbetar inom dessa områden. Clustren ligger geografiskt i Dhading, Mugu, Rupandehi, Rukum och Sunsari. I avtalet mellan UMN och regeringen står att UMN inte får evangelisera öppet eller plantera församlingar.

Källförteckning

- Burbank J, Culture shock! Nepal, Platypus förlag, 1992
Byström-Janarv, Hellström et al, Gudastyrd vardag, 1993
Central Intelligence Agency. World Fact Book,
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/np.html>, besökt april 2007
Dixit KM och Ramachandran S (red), State of Nepal, 2002
FN, 2006, Millennium Development Goals Indicators, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/>, besökt maj 2007
Hoftun M Raeper W, Spring Awakening, 1992
Informal Sector Service Center (INSEC), 2007, Situation of Human Rights – Executive Report 2006, Kathmandu, 2007
Kehrberg N, The Cross in the Land of the Khukuri, 2000
Lindell J, Nepal and the Gospel of God, 1979
Rana B Singh N Lewis M (red), Mother, sister, daughter- Nepals press on women, 2002
Nationalencyklopedin, Bra Böckers förlag
Nepali Times eSpecial, <http://www.nepalitimes.com/issue/351/>, besökt juni 2007
Operation World, 2001
RA Online, <http://www.raonline.ch>, 2000-2007, besökt april 2007
Reportrar utan gränser, Nyhetsbrev 2-3 2006
Savada A M (red). Nepal: A Country Study. Library of Congress, Washington 1991,
<http://countrystudies.us/nepal/>, besökt maj 2007
United Mission to Nepal, UMN, <http://www.umn.org.np>, besökt juni 2007
Världens religioner, Efs-förlaget, 1983
Världsbanken, 2007
<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GNIPC.pdf>, besökt maj 2007
World Health Statistics 2007, WHO, <http://www.who.int/countries/npl/en/>, besökt maj 2007
World Christian Encyclopedia, 2nd ed., Oxford University Press, 2001